Ympäristöministeriö Neuvostoraportti EU/13/2025-YM-14

Perälä Paula 8.5.2025

Epävirallinen ympäristöministerikokous 28-29.4.2025, raportti

Kokous

Epävirallinen ympäristöministerikokous 28.-29.4.2025

Epävirallisessa ympäristöministerikokouksessa oli kaksi keskusteluaihetta. Ensimmäisenä aiheena oli väärän tiedon, disinformaation, torjuminen ilmasto- ja ympäristöpolitiikassa. Toisena aiheena keskusteltiin ilmastonmuutokseen sopeutumisesta, erityisesti komission parhaillaan valmisteleman ilmastonmuutokseen sopeutumissuunnitelman näkökulmasta. Suomea kokouksessa edusti valtiosihteeri Mika Nykänen.

Keskustelussa disinformaatio tunnistettiin uhkaksi paitsi demokratialle myös EU:n ilmasto- ja ympäristöpolitiikan toimeenpanolle ja sitä tulee torjua. Väärän tiedon mahdollisimman aikainen tunnistaminen ja virheiden korjaaminen on tärkeää. Tutkimuslaitoksilla on keskeinen rooli tieteellisen tiedon tuottajana. Disinformaation torjunta ei ole helppoa, eikä siihen ole yhtä ratkaisua. Yleisesti pidettiin hyvänä jakaa hyviä käytäntöjä EU-maiden kesken ja lisätä yhteistyötä, myös yksityisen sektorin kanssa. Kansainvälinen yhteistyö on myös tärkeää. Useassa puheenvuorossa muistutettiin sananvapaudesta.

Ilmastonmuutokseen sopeutumissuunnitelmaa koskevassa keskustelussa eurooppalaisen sopeutumissuunnitelman ECAP:in ja eurooppalaisen ilmastoriskiarvioinnin EUCRA II:n laatiminen saivat tukea mutta esille tuotiin myös haasteita. Koordinaation lisääminen sopeutumisessa EU-tasolla sai tukea, toisaalta puheenvuoroissa myös muistutettiin joustavuudesta ja toimenpiteiden toteuttamisesta paikallisesti ja alueellisesti. Joissakin puheenvuoroissa toivottiin EU:n sopeutumissuunnitelmaan selkeitä suosituksia, toimenpiteitä ja indikaattoreita, jopa lainsäädäntöä. Myös määritelmien harmonisointia ehdotettiin. Toisaalta myös tuotiin esille, että lainsäädäntö ei ole toivottavaa, vaan sen sijaan tulisi edetä kannustimin ja erityisesti taloudellisia kannustimia pitäisi kehittää. Yhteisen viiteskenaarion kehittäminen ilmastoriskiarviointeihin sai tukea. Toisaalta komissiota muistutettiin hallinnollisen taakan välttämisestä. Komissio korosti yhteistyötä jäsenvaltioiden kanssa sopeutumissuunnitelman laadinnassa. Komissio voi ehdottaa puitteita mutta toimien täytyy tapahtua kansallisella, alueellisella ja paikallisella tasolla.

Epävirallisessa ympäristöministerikokouksessa ei tehdä päätöksiä.

Epävirallisessa ympäristöministerikokouksessa oli kaksi keskusteluaihetta: *Väärän tiedon, disinformaation, torjuminen ilmasto- ja ympäristöpolitiikassa* ja *Ilmastonmuutokseen sopeutuminen, erityisesti komission parhaillaan valmisteleman ilmastonmuutoksen sopeutumissuunnitelman näkökulmasta.* Suomea kokouksessa edusti valtiosihteeri Mika Nykänen.

Kokoukseen osallistuivat jäsenvaltioiden lisäksi Norja, Sveitsi, Islanti, Liechtenstein, Euroopan komission ilmasto- ja ympäristöpääosaston edustajat sekä Ukrainan ympäristöministeri Svitlana Grynchuk. Kokoukseen oli kutsuttu myös Euroopan ympäristökeskus (EEA), kansalaisjärjestö European Environment Bureau (EEB) sekä Euroopan parlamentin ympäristövaliokunnan edustajia.

Korkean tason kokousedustajien lounaan yhteydessä edustajat kuulivat esittelyn puolalaisen GreenEvo-ohjelmassa mukana olevien yritysten puhtaan teknologian ratkaisuista sekä yksityisen sektorin ja julkisen hallinnon yhteistyöstä ilmastonmuutokseen sopeutumisessa.

1. Väärän tiedon, disinformaation, torjuminen ilmasto- ja ympäristöpolitiikassa

Puheenjohtaja Paulina Hennig-Kloskan mukaan disinformaatio on este ilmasto- ja energiapolitiikan tehokkaalle toimeenpanolle ja päästövähennystavoitteiden saavuttamiselle. Puheenjohtaja korosti oikean tieteellisen tiedon merkitystä. Vähiilistyminen ja kiertotalous ovat avainasemassa EU:n kilpailukyvyn vahvistamiseksi tulevaisuudessa. Disinformaatio heikentää luottamusta ja sen torjuminen on tärkeää yhteiskunnan resilienssin vahvistamiseksi. Se on näin ollen myös turvallisuuskysymys. Jäsenvaltioissa ja EU:ssa toteutetaan monia toimia mutta koordinaatiota niiden osalta voisi parantaa. Teknologian muutokset tuovat haasteita, koska disinformaatiota on vaikeampi havaita. Toisaalta uudet teknologiat, kuten tekoäly, ovat osaltaan tärkeitä viestinnän työkaluja.

Ympäristökomissaari Jessika Roswall totesi ympäristö- ja ilmastoasioita koskevaa väärää tietoa olevan paljon liikkeellä. Tämä vaikeuttaa tieteellisen tiedon välittämistä ja heikentää päästövähennysten toteuttamista, luonnon monimuotoisuuden suojelua ja saastumisen ehkäisyä. Sitä kautta heikennetään myös EU:n kilpailukykyä, sillä kiertotalous on EU:lle kilpailuetu. Disinformaatio heikentää myös EU:n turvallisuutta vähentämällä luottamusta demokraattisiin instituutioihin. Yhteistyöllä voidaan vahvistaa disinformaation havaitsemista ja torjuntaa. Työ kannattaa pohjata olemassa olevaan asiantuntemukseen ja verkostoihin, joita on tärkeä vahvistaa. Koulutus on myös tärkeää. EU:n digisääntelyllä koskien isoja verkkoalustoja ja hakukoneita on merkittävä rooli.

Euroopan parlamentin ENVI-valiokunnan puheenjohtaja Antonio Decaro totesi myös disinformaation olevan uhka ilmastopolitiikalle. Hän korosti yhteistyön tärkeyttä (jäsenmaat, parlamentti, komissio, kansalaisjärjestöt, kansalaiset) disinformaation tunnistamisessa ja torjunnassa sekä oikean tiedon parempaa saatavuutta kansalaisille. Sosiaalisen median alustoja pitää säädellä ja disinformaation torjuntaan on oltava rahoitusta. Sananvapaus on kuitenkin turvattava.

Euroopan ympäristöviraston (EEA) pääjohtaja Leena Ylä-Mononen totesi EEA:n tiedon tuottajana haluavan osallistua disinformaation torjuntaan. Ylä-Mononen korosti tieteellisen tiedon merkitystä. EEA parantaa tiedon saatavuutta kansalaisille raporttien, internet-sivujen, hakukoneiden ja tekoälytyökalujen avulla ja tekee läheistä yhteistyötä jäsenvaltioiden asiantuntijoiden ja komission kanssa. EEA:n seuraava Euroopan ympäristön tila-raportti julkistetaan syyskuussa.

Keskustelussa disinformaatio tunnistettiin laajasti uhkaksi, josta on tärkeää keskustella ja jota tulee torjua. Jotkut muistuttivat disinformaation olevan uhka demokratialle sekä riski EU:n ilmasto- ja ympäristöpolitiikan toimeenpanolle. Disinformaatiota on sekä tarkoituksellista että ei-tarkoituksellista. Haasteena on tiedon nopea leviäminen. Väärän tiedon mahdollisimman aikainen tunnistaminen ja virheiden korjaaminen tärkeää. Tuki riippumattomalle medialle myös mainittiin.

Useat maat korostivat tieteen merkitystä ja tutkimuslaitosten keskeistä roolia tiedon tuottajana (esimerkkeinä mainittiin Joint Research Center (JRC), Euroopan ympäristökeskus (EEA), kansalliset tutkimuslaitokset, tiedepaneelit, kuten European Scientific Advisory Board on Climate Change). Joissakin puheenvuoroissa muistutettiin myös tieteen vapaudesta ja politiikasta riippumattomuudesta. Jotkut totesivat, että tulisi tuoda enemmän esille esimerkkejä ilmastonmuutoksen vaikutuksista (kuivuus, tulvat, metsäpalot) sekä EU:n talouskasvun ja päästöjen irtikytkentää menestystarinana.

Disinformaation torjunta ei ole helppoa, eikä siihen ole yhtä ratkaisua. Yleisesti pidettiin hyvänä jakaa hyviä käytäntöjä EU-maiden kesken. Myös kansainvälinen yhteistyö tuotiin esille. Useassa puheenvuorossa muistutettiin kuitenkin sananvapaudesta. Ehdotettiin myös erityistä elintä EU:lle disinformaation torjuntaan ja parhaiden käytäntöjen vaihtoon. Toisaalta useat korostivat, että on tarpeen hyödyntää olemassa olevia rakenteita. Jotkut maat muistuttivat disinformaation torjunnan olevan osa turvallisuutta ja joillakin mailla se sisältyy turvallisuusstrategioihin. Suomi mainittiin hyvänä esimerkkinä.

Keskustelussa mainittiin erilaisia mahdollisia keinoja disinformaation torjuntaan, kuten kohdennettu ja proaktiivinen viestintä, viestintäasiantuntijoiden yhteistyön vahvistaminen, yhteistyö median kanssa, faktantarkistus ja organisaatioiden yhteistyö (esim. faktantarkistajien verkostot). Muina esimerkkeinä mainittiin yhteistyö kansalaisjärjestöjen kanssa, koulutus (esim. nuoret, opettajat, toimittajat), kampanjat, kysymys/vastaus (Q/A) materiaalit, tiedon tuottaminen eri kielillä. Kansainvälisen yhteistyön foorumeista esimerkkeinä nostettiin YK:n ilmastosopimus ja osapuolikokoukset, Hallitustenvälinen ilmastopaneeli (IPCC), kumppanuudet 3. maiden kanssa, Århusin sopimus, YK:n ympäristökokous (UNEA), YK:n kestävän kehityksen työ, Yhdistyneiden kansakuntien kasvatus-, tiede- ja kulttuurijärjestö (UNESCO).

Teknologian rooli disinformaation torjunnassa nousi esille myös. Sosiaalisen median osalta puheenvuoroissa peräänkuulutettiin esimerkiksi parempaa läpinäkyvyyttä ja algoritmien säätelyä sekä verkkoalustojen kehittämistä ja sääntöjä, myös sääntelyn avulla tarvittaessa. Tekoälyn hyödyntäminen paremmin disinformaation tunnistamisessa ja tekoälyosaamisen vahvistaminen sekä yksityisen sektorin osaamisen parempi hyödyntäminen nousivat myös esille esimerkkeinä.

Suomi korosti disinformaation torjunnan olevan osa turvallisuutta ja varautumista sekä strategisen, systemaattisen ja proaktiivisen viestinnän merkitystä disinformaation torjunnassa. Vahva tieteellinen tietopohja on välttämätön, ja tutkimuslaitoksilla, kuten Joint Research Center, Euroopan ympäristökeskus (EEA) ja kansalliset tutkimuslaitokset on tärkeä rooli. Suomessa koulutukset viranomaisille disinformaatio-kampanjoiden tunnistamiseksi ovat olleet hyödyllisiä. Parhaiden käytäntöjen jakaminen ja yhteistyö EU-maiden kanssa on myös tärkeää.

2. Ilmastonmuutokseen sopeutuminen - Eurooppalaisen ilmastoriskiarvioinnin ja ilmastonmuutokseen sopeutumissuunnitelman tavoite ja lisäarvo

Puheenjohtaja Paulina Hennig-Kloska totesi, että Eurooppa on nopeimmin lämpenevä maanosa, jossa esiintyy monia äärimmäisiä sääilmiöitä, jotka aiheuttavat vahinkoja. Vuonna 2024 tuhoisia tulvia oli myös Puolassa ja tänä vuonna kansallispuistossa on jo ollut yksi tulipalo, joka kuivuuden vuoksi levisi nopeasti. Pitkällä aikavälillä ilmastonmuutokseen sopeutuminen on välttämätöntä työpaikkojen ja elämänlaadun turvaamiseksi. Maaliskuussa 2024 laadittu ensimmäinen eurooppalainen ilmastoriskien arviointi (EUCRA) osoittaa, että ilmastonmuutos voimistuu ja pahentaa muita riskejä ja vaikutuksia alueiden ja järjestelmien välillä. On myös vastattava rajat ylittäviin ilmastoriskeihin.

Pääjohtaja Kurt Vandenberghe komission ilmastopääosastolta totesi Euroopan tulevaisuuden turvaamisen olevan tarpeen, sillä ilmastonmuutoksen haittavaikutukset ovat jo täällä. Äärimmäiset sääilmiöt ja lämpötilan vaihtelut ovat uusi normaali 15-20 vuoden kuluttua, politiikat ja välineet eivät pysy tässä vauhdissa mukana. Sopeutuminen on elämänlaadun, kilpailukyvyn, investointien ja turvallisuuden kannalta välttämätöntä.

Komissio valmistelee *eurooppalaista ilmastonmuutokseen sopeutumissuunnitelmaa (ECAP*). Siitä on tarkoitus tulla tasapainoinen politiikkapaketti yhdessä muiden aloitteiden kanssa (esimerkiksi varautumisunionistrategia, kilpailukykykompassi, maatalouden visio, monivuotinen rahoituskehys (MFF) sekä vesiresilienssistrategia). Tällä hetkellä valmistelussa on kolme tavoitetta: (1) älykäs, lainsäädännöllinen kehys ilmastonkestävyyden ymmärtämiseksi ja hallitsemiseksi, riskien omistajuuden selkeyttäminen sekä yhteinen viiteskenaario riskiarviointien ja suunnittelun lähtökohdaksi; (2) ilmastonkestävyyden periaatteen (resilience-by-design) sisällyttäminen suunnittelun lähtökohdaksi kaikkiin keskeisiin sektoripolitiikkoihin, mukaan lukien monivuotinen rahoituskehys, MFF (euroakaan ei sijoiteta toimintaan, johon kohdistuu merkittäviä ilmastoriskejä); (3) kansalaisten ja yritysten voimaannuttaminen parempaan ennakointiin ja varautumiseen. Muita tarkasteltavia alueita ovat uusien hankkeiden ja liiketoimintamahdollisuuksien edistäminen, vakuutusvajeen kaventaminen sekä kannustimet luontopohjaisille ratkaisuille. Komissio valmistelee vaikutustenarviointia ja suunnitelma on tarkoitus antaa syksyllä 2026.

Parhaillaan valmistellaan myös uutta eurooppalaista ilmastoriskien arviointia (EUCRAII), jonka odotetaan valmistuvan v. 2028. Siinä tullaan tarkastelemaan myös yhteistyötä kansallisten ilmastoriskiarvioiden kanssa.

Vt. pääjohtaja Patrick Child komission ympäristöpääosastolta kertoi komission valmistelemasta vesiresilienssistrategiasta, jolla on yhtymäkohtia ilmastonmuutokseen sopeutumissuunnitelmaan. Kuivuuden ja tulvien aiheuttamat kustannukset kasvavat. Vesiresilienssistrategia on komissiolle keskeinen poliittinen prioriteetti ja ympäristökomissaari Jessika Roswall johtaa sen valmistelua. Strategia julkistetaan muutaman viikon kuluttua. Strategialla pyritään suojelemaan veden kiertokulkua, torjumaan ei-kestävää veden käyttöä sekä edistämään maaperän hoitoa.

Strategia sisältää viisi ulottuvuutta: 1) nykyisen EU-lainsäädännön parempi ja tehokkaampi täytäntöönpano; 2) veden tehokkuuden edistäminen ensisijaisena periaatteena (vesihierarkia); 3) investoinnit (tarve täydelle tuelle kaikista rahoitusvälineistä, mukaan lukien koheesiopolitiikka); 4) rajat ylittävä yhteistyö (alueelliset strategiat); 5) kansainvälinen, globaali sitoutuminen, joka liittyy tulevaan valtameriä koskevaan aloitteeseen (Ocean Pact), josta järjestetään kokous Nizzassa kesäkuun alussa.

Euroopan ympäristökeskuksen (EEA) pääjohtaja Leena Ylä-Mononen totesi ensimmäisen eurooppalaisen ilmastoriskien arvioinnin (EUCRA I) korkean tason skenaarion osoittavan

7°C lämpenemisen vuosisadan loppuun mennessä. Raportissa on kartoitettu 36 merkittävää ilmastoriskiä. Ilmastonmuutos on riskien moninkertaistaja, riskien kerrannaisvaikutukset ovat myös merkittäviä, mukaan lukien Euroopan ulkopuolelta tulevat riskit, kuten merkittävät kuivuudet. Keskeisiä kysymyksiä ovat missä riskejä parhaiten hallitaan (EU-tasolla vai jäsenmaissa) sekä toiminta oikeaan aikaan siellä missä sitä tarvitaan.

EU-tasolla useita keskeisiä aloitteita jo käynnissä. Climate-ADAPT -portaaliin on koottu tietoa ja ratkaisuja ilmastonmuutokseen sopeutumiseen. Muita esimerkkejä ovat terveysobservatorio ja kansallinen sopeutumista koskeva raportointi, jotka antavat tietopohjaa komission aloitteiden valmisteluun. EUCRA II arvioinnissa on tarkoitus olla aiempaa arviointia laajempi kattavuus (mukaan lukien ruoka, terveys, rakennettu ympäristö, kotimainen ja kansainvälinen turvallisuus), täydentämään kansallisia ilmastoriskiarvioita.

Keskustelussa tuettiin eurooppalaisen sopeutumissuunnitelman ECAP:in ja eurooppalaisen ilmastoriskiarvioinnin EUCRA II:n laatimista mutta tuotiin esille erilaisia näkökulmia sekä myös haasteita.

Koordinaation lisääminen EU-tasolla sai tukea, toisaalta muistutettiin joustavuudesta ja toimenpiteiden toteuttamisesta paikallisesti ja alueellisesti. Rajat ylittävien ilmastoriskien hallinta, vesikestävyys ja kauppa mainittiin esimerkkeinä aloista, joilla tarvitaan yhteistä toimintaa. Innovaatiot, ratkaisujen kehittäminen ja julkinen tietoisuus ja sitoutuminen mainittiin tärkeinä. Muita mainittuja esimerkkejä olivat vakuutustyökalujen ja ennakkovaroitusjärjestelmien kehittäminen. EU-tason työkalut, datan ja ohjeiden yhdenmukaistaminen mainittiin myös esimerkkeinä.

Joissakin puheenvuoroissa toivottiin EU:n sopeutumissuunnitelmaan selkeitä suosituksia, toimenpiteitä ja indikaattoreita, jopa lainsäädäntöä. Myös määritelmien harmonisointia ehdotettiin. Toisaalta myös tuotiin esille, että lainsäädäntö ei ole toivottavaa, vaan pitäisi sen sijaan edetä kannustimin ja erityisesti taloudellisia kannustimia pitäisi kehittää. Muistutettiin myös, että toimenpiteiden ja aikataulujen harmonisointi voi olla haastavaa monille jäsenvaltioille.

Yhteisen viiteskenaarion kehittäminen riskinarviointeihin sai tukea. Toisaalta komissiota muistutettiin hallinnollisen taakan välttämisestä.

Tutkimuksen rahoittaminen ilmastonkestävyyden edistämiseksi nostettiin myös esille puheenvuoroissa. Ilmastonmuutoksen vaikutukset metsä- ja maatalouteen mainittiin haasteena. Eräässä puheenvuorossa korostettiin myös pitkäaikaisen metsien tilan seurannan merkitystä.

EEB totesi, että mitä vähemmän hillitään, sitä enemmän kärsitään. Vuoden 2040 ilmastotavoite ja siirtyminen pois fossiilisista on tärkeää. On oltava rehellinen kansalaisille siitä, että jotkin asiat ovat sopeutumisen ulottumattomissa. He painottavat ihmisten ja yhteisöjen riskejä (esimerkiksi missä tarvitaan uudelleensijoittamista, joka on myös psykologinen ongelma). Kansainvälinen sitoutuminen, luontopohjaiset ratkaisut, ekosysteemien kestävyys (ennallistaminen) ja maatalousuudistus ovat keskeisiä. He korostavat myös kilpailukykyä ja järjestelmän hitauden sekä käännekohtien huomioon ottamista vuoteen 2100 asti.

Suomi korosti puheenvuorossaan, että tehokkaampien sopeutumistoimien suunnittelussa EU:ssa on tärkeää huomioida kansalliset olemassa olevat käytännöt. On myös tärkeää virtaviivaistaa raportointia ja pyrkiä välttämään raportoinnin hallinnollista taakkaa. EU:ssa pitäisi kiinnittää enemmän huomiota rajat ylittävien riskien hallintaan. Parhaiden käytäntöjen ja ajantasaisen tiedon jakaminen jäsenmaiden kesken on kannatettavaa. EU-tason yhteistyö ilmastoriskien arvioinnissa on myös tervetullutta ja EUCRAII on positiivinen askel tähän suuntaan. EU-tason ja kansallisen tason ilmastoriskien arviointia ei voi täysin yhtenäistää mutta voidaan hakea synergioita tunnistaen alueet, jossa tarvitaan joustoa. Suomi on halukas tuomaan

esille omia kokemuksiaan ilmatoriskiarvioinneista ja osallistumaan siten ECAP:n ja EUCRAn valmisteluun.

Vandenberghe/komissio piti keskustelua hyödyllisenä ja korosti yhteistyötä. Komissio voi ehdottaa puitteita (framework) mutta toimien täytyy tapahtua kansallisella, alueellisella ja paikallisella tasolla. Puitteiden tulee olla jäsenmaille hyödyksi. Suhteellisuus- ja toissijaisuusperiaate ovat tärkeitä. Rajat ylittävä yhteistyö ja synergiat myös. Komissio painottaa suunnitelman laatimista yhdessä jäsenmaiden kanssa ja kattavasti huomioiden kaikki riskit. ECAP:n ei tulisi olla pelkkä muodollisuus, vaan sen tulisi keskittyä tuloksiin ja vaikutuksiin. Komissio haluaa myös kehittää yhtenäiset markkinat vihreille teknologioille ja ilmastoriskien ennakointitavoille.

Suomen edustajat

Valtiosihteeri Mika Nykänen, erityisasiantuntija Paula Perälä YM, luonnonvaraneuvos Kirsi Mäkinen MMM

Asiakirjat

Puheenjohtajan tausta-asiakirjat